Alekszandr Dugin

AZ „OROSZ KOZMIZMUS” IDEOLÓGIAI ÖSSZEESKÜVÉSE*

AZ „IDEOLÓGIAI ÖSSZEESKÜVÉS” ELVE

Véleményünk szerint nemcsak a közhelyszámba menő politikai vagy gazdasági értelemben beszélhetünk összeesküvésről, hanem ideológiailag is. Ez alatt néhány, az adott társadalmi gondolkodásmódtól elütő, sajátos ideológiát valló személynek vagy csoportnak a fennálló értékrend hirtelen és töréssel járó megdöntésére irányuló egyezsége értendő. Csaknem minden eddigi forradalom ideológiai összeesküvés következménye volt. A szociológusok és a politológusok legújabb kutatásai kimutatták az utópiák mint vezérelvek vagy – Sorel kifejezésével – ideaerők operatív jelentőségét. Másrészt a tradicionalisták, főként Guénon és Evola bizonyították, hogy a modern ideológiák többségének külső formái – beavatási, misztikus és ezoterikus doktrínák segítségével történő elemzése útján kiértékelendő – okkult és sötét irányultságot takarnak. Ezért fedezhető fel az ideológiai összeesküvés mögött okkult ideológiai összeesküvés. Olyan elméletről vagy elméletekről van szó, amelyek a forradalmi ideológia egészét tekintve marginális helyet foglalnak el, ám jelentőségük az esetek többségében alapvető, jóllehet igen gyakran rejtett.

Példaként említhetnénk a szabadkőműves tanítások francia forradalomra gyakorolt befolyását (amit a *Politica Hermetica* egyik kollokviumában tanulmányozott). Ugyanez a befolyás figyelhető meg a Goodrick-Clarke által komolyan tanulmányozott arioszofizmust illetően, amelyet a német nemzetiszocializmusra gyakorolt. (Meg kell mondanom, akkoriban nem ismertem ugyan Goodrick-Clarke-ot, mégis ugyanazokra a megállapításokra jutottam, amikor a moszkvai Lenin Könyvtár mélyén tárolt német nemzetiszocialista archívumokat kutattam.)

„Merem állítani, hogy az októberi forradalom mindenekelőtt kozmista forradalom volt.”

Ebben az írásban a laicizmusnál és a nácizmusnál Nyugaton kevésbé ismert és tanulmányozott, ám ezeknél korántsem erőtlenebb okkult ideológiát szeretnék elemezni. Az orosz kozmizmusról szólnék.

AZ OROSZ KOZMIZMUS EREDETE – NYIKOLAJ FJODOROV

Az orosz kozmizmus gondolatai először a 19. század második felében tűnnek fel. E korszakra igen jellemző volt a főként az angolszász országokból beáramló neospiritualista tanok térhódítása. A spiritizmus rendkívül népszerű volt az értelmiség, főként a pozitivista tudósok körében.

Az orosz kozmizmus valódi atyja Nyikolaj Fjodorovics Fjodorov (1828?–1903). Erős be-

* Megjelent a *Politica Hermetica* (Párizs) VI. kötetében (1992).

folyása volt többek között Dosztojevszkijre, Szolovjovra, Tolsztojra és a „proletár" íróra, Gorkijra. Homály fedi viszont, hogy milyen hatása volt a 20. századi szovjet–orosz gondolkodásmód kialakulására. Tanítása címszavakba szedhető főműve, a *Filoszofija obscsevo gyela* (A közös ügy filozófiája) segítségével:

1) A halál a legfőbb rossz. Az emberiség általános evolúciójával legyőzendő.

2) A feltámadást nem Isten, hanem az ember viszi végbe, a „teurgikus" új ember.

3) A feltámadásnak tudományos és pszichikai eljárásokkal kell végbemennie. E legfőbb tettben szükségképpen az egész emberiségnek részt kell vennie.

4) Az új embernek abszolút hatalmat kell szereznie a természet fölött, ellenőrzése alá kell vonnia a légköri jelenségeket is.

5) A templomot, mint a *par excellence* szent helyét, múzeummá kell alakítani (ahol a szent összeolvad a tudománnyal).

6) Az emberiség fejlődése tetőpontjára érkezett. Az embereknek haladéktalanul meg kell kezdeniük őseik feltámasztásának művét.

7) A kereszténységnek egyesülnie kell az ősök árjáival *(sic!)*, hogy egyesült, teurgikus, közösségi új emberiséget hozzanak létre.

8) A *„közös ügy"* az emberiség tudományos, társadalmi, gazdasági, kulturális, pszichológiai, szellemi, ipari, kozmikus harca, melyet a halál ellenében vív az abszolút és végtelen élet eléréséért, s amelynek stratégiáját Fjodorov sommásan *„A tervnek"* nevezte.

Fjodorov önmagát prófétának, megvilágosodottnak, küldöttnek tekintette. Úgy élt, mint egy aszkéta, s egész életében a moszkvai Rumjancev (ma Lenin) Könyvtárban dolgozott. Írásait akkoriban alig ismerték – elszórtan cikkezett álnéven. Egyszer letartóztatták Peterszonnal, a szélsőséges kommunistával (egyben hűséges tanítványával) való kapcsolata miatt. Az ország legnagyobb könyvtárának központi alakjaként az egész orosz értelmiség személyesen ismerte. Dosztojevszkij, Tolsztoj, Szolovjov és mások állandó levelezőpartnere volt. Másrészről bejáratos forradalmi körökbe is. A bolsevikok és a szociáldemokraták a világforradalmat látták *„A terv*ében".

Sohasem alapított szektát, semmilyen jelentős mozgalmat nem indított. Szubtilisebb, diszkrétebb befolyással rendelkezett. Még csak új eszme alkotójának sem nevezhetjük, inkább bizonyos, akkoriban köztudatban lévő társadalmi, történeti, misztikus és okkultista gondolatok kikristályosítója volt. (Maga állította, hogy *„A terv"* megvilágosodásként jelent meg előtte 1851 őszén.) Az orosz értelmiség képviselői közül sokan bevallották, hogy Fjodorov nyíltan azt mondta, amit maguk titokban és homályosan gondoltak. Még egy fontos részlet: orosz nemes, Gagarin herceg törvénytelen és nem elismert gyermeke volt. E tény azért fontos, mert a keverék fattyak rendkívüli szereppel bírnak a történelem titkos és okkult vonulatában.

„Olyan elméletről vagy elméletekről van szó, amelyek a forradalmi ideológia egészét tekintve marginális helyet foglalnak el, ám jelentőségük az esetek többségében alapvető".

Fjodorov eszméi – szélsőséges panteizmusa és evolucionizmusa következtében – orosz kozmizmus néven váltak ismertté. Hozzá kell tenni, hogy benne mindez egy moralizáló és Tolsztojéhoz hasonló, némileg protestáns kereszténységgel keveredett.

Megemlíteném még, hogy meglepő hasonlatosság van az orosz és a nyugati kozmizmus között. A 19. századi okkultizmus specialistái, valamint a Guénon műveit ismerők tudják, hogy a kozmizmus név Nyugaton a Hermetic

Brotherhood of Luxor képviselőinek írásaiban jelenik meg (például Barlet „kozmikus tanítása"). A két kozmizmust összehasonlítva feltűnő hasonlóságra lelünk a főbb vonásokban. A Hermetic Brotherhood of Luxor beavatottjainál (vagy Guénon szerint inkább ellenbeavatottjainál) az élet ugyanolyan abszolutizálását, ugyanazt a teurgiát, ugyanazt a tapasztalati és tudományos gondolatiságot találjuk. Abban, hogy esetében a pszichikus és atmoszférikus finomanyagi világnak megfelelő koncentrációról és mágikus realizmusról van szó, a Hermetic Brotherhood of Luxor eltér a tulajdonképpeni neospiritualista irányvonaltól. A mágikus vitalizmus szintén közös a két kozmizmusban, mindkét esetben a társadalomra irányuló szociális, olykor már szocialista befolyásról van szó. A Fjodorov-féle eszme nem illeszthető a neospiritualizmus egyetlen skatulyájába sem, hanem egyenesen azok összegzéseként jelentkezik, úgy, hogy szükség szerint bármilyen irányban fejleszthető. Majdnem ugyanez a helyzet Hermetic Brotherhood of Luxorral. Követőiket megtaláljuk minden modern spiritualista irányzat kiindulópontjánál – a teozófizmustól Auroville-ig –, de sem Fjodorov, sem a Hermetic Brotherhood of Luxor soha semmilyen konkrét dologgal nem azonosítható.

Azt is látni kell, hogy Oroszországban másként működik a befolyásolás, mint a nyugati világban. Sokkal kevésbé ölt határozott formát, mint Nyugaton. (Többek között ez magyarázza az Oroszországban biztos alapokon szerveződött titkos társaságok népszerűségének hiányát.) Akárhogy is, Fjodorov és orosz kozmizmusa az „összeesküvéselmélet-tan" szempontjából rendkívüli jelentőségű ideológiai jelenség, okkultista, teurgikus, valamint mágikus jellege pedig tagadhatatlan.

AZ OROSZ KOZMIZMUS ÉS AZ OROSZ BOLSEVIZMUS

Fjodorov nemcsak bolsevik baráti körét befolyásolta, mint Ny. Peterszon vagy V. Kozsevnyikov, hanem olyan fontosabb ideológusokat is, mint A. Bogdanov (1873–1927) és Lunacsarszkij. Lenin szerint Bogdanov volt a bolsevik párt első számú agya, ugyanakkor az ideológiai érveket tekintve fő ellenlábasa is. Bogdanov, az „istenépítők" *(bogosztroityeli)* bolsevik értelmiségi mozgalom tagjának gondolkodása igen szépen rávilágít az orosz kommunizmus okkultista és okkult hátterére. Bogdanov, avagy igazi nevén Malinovszkij eszméinek sajátos volta megér egy gyors vizsgálódást.

„Azt is látni kell, hogy Oroszországban másként működik a befolyásolás, mint a nyugati világban. Sokkal kevésbé ölt határozott formát, mint Nyugaton."

Tézisének központjában a halál társadalmi legyőzésének szükségszerűsége és a tökéletes formáját a kommunista társadalomban elérő abszolút élet magasztalása áll. Kommunizmusa teljességgel utópisztikus, teurgikus és mágikus. „Vitális szubsztanciáról" beszél (Lenin éppen ezért a *„burzsoá és idealista megközelítési csökevényért"* kritizálja). Meggyőződése volt, hogy mihelyt megvalósul a bolsevik forradalom, az új proletár tudomány segítségével legyőzheti a halált. Némely írásában a Sátánt a *„proletariátus isteneként"* dicsőíti, de akik valaha is olvasták e kis részletet, mindig afféle szóképnek gondolták. Ha eszünkbe jut, hogy Guénon szerint a Hermetic Brotherhood of Luxor kozmizmusát az ellenbeavatás hatja át, mindez elég ijesztőnek tűnik.

Politikai művein kívül Bogdanov fantasztikus és futurisztikus regényeket is írt. Az egyiknek épp *A bíborvörös bolygó* a címe. Ebben a

kommunizmus a Marson valósul meg. (A kommunisták vörös csillaga és a Mars azonosítása igen figyelemre méltó, mert e bolygó angyalát, a kabbalisták és gnosztikusok Szamaeljét gyakorta hozták kapcsolatba magával a Sátánnal.) A meglehetősen banális és minden kommunista utópiában azonos látomások ellenére írásában van néhány figyelemre méltó pont. Először is: a marslakók leírása pokolbeli szimbolikát hordoz. Rémisztők, eltorzultak, a démonokhoz hasonlók, viszont fejlettek, társadalmilag tudatosak, tehát „jók". Másodszor: Bogdanov igen gyakran ír idegenekről, olyan részletességgel ábrázolt rémekről, hogy azt kell hinni, látomások gyötörték. A jövevények témája mint valami rögeszme fordul elő nála, olyannyira, hogy a szellemek létezését magyarázandó „materialista" és „tudományos" hipotézissel bír. Harmadszor a legfontosabb: Bogdanovot hatalmában tartotta a vér ideája, a véré mint az élet szubsztanciájáé és a lét anyagi lényegéé. Volt egy gondolata, miszerint az egész emberiség vére közös, és egyenlő adagokban lehetne szétosztani. A marslakók is folytonos vérátömlesztéssel győzik le „a kommunizmus legfőbb ellenségét", a halált, és a végtelenségig élnek. *A bíborvörös bolygó* és a *Docteur Menny* néhány jelenete, melyekben a szerző leírja a vérátömlesztő laboratóriumokat, erősen emlékeztet a vámpírtörténetekre vagy Lovecraft elbeszéléseire. De ennél is meglepőbb, hogy a forradalmat követően Bogdanov maga alapította a Vértranszfúziós Intézetet, melynek igazgatója volt. A vérrel való kísérletezés volt a végzete is, úgy halt meg, hogy beteg vérét juttatta a vénájába. Az emberi „vérközösség" gondolata nála nem puszta agyszülemény volt. Néha említette a holtak vér általi feltámasztását, ami tökéletesen illeszkedik egy sátáni kozmizmusba. (Vö. Alexandre de Danann: *Memoire du sang* [A vér emlékezete]. Milánó, 1990, Archè.)

A másik feltűnő kozmista bolsevik egyéniség, a hírhedt író, Andrej Platonov (1899–1951). Írásait, mint a *Csevengur*, a *Munkagödör* stb. tévedésből a szovjetek kritikájaként értelmezték, ám regényei és elbeszélései negatívabb alakjai olyan dolgokat mondanak, melyeket a forradalom után maga a szerző mondott önmagáról komoly kommunista szemlékben. Fjodorov gondolatát a természet felett gyakorolt teljes ellenőrzésről továbbfejlesztve, Platonov javasolta, hogy robbantsák fel a Pamír-hegységet, mert ez megnyitná az utat a déli szél előtt, amely elolvaszthatná a tundra jegét, termékeny földdé változtatva. Cikkeiben pontos számításokkal is találkozhatunk arra nézve, hány tonna dinamitra lenne szükség mindehhez. Kommunista városokat álmodott a Föld gyomrába, ahová majd a proletár alászáll, bányászok módjára. Felvetette azt a kozmista gondolatot is, hogy a gépeknek sajátos működési módja legyen, és ezt csak a proletár érthesse. Kidolgozta *„a proletár lélek ürességének"* misztikus értelmű elméletét, ami a muszlim ezotéria *faqr*-tanítása vagy a buddhista *súnjatá* paródiájaként is tekinthető. Van azután itt a *cargo*-kultusztól kezdve, a holtak mesterséges felélesztésén át, a Rosa Luxemburg asszony

„Az orosz kozmizmus gondolatainak befolyása nem állt meg néhány tudatos kozmista kitenyésztésénél (…), hanem egyenesen az orosz bolsevizmus stílusformálójává vált, s meghatározta az eszkatológiáját, küldetéstudatát, kozmikus, vérengző és embertelen extázisát. Nem az ortodox kereszténységet kell keresnünk az orosz kommunizmus mögött, ahogy Bergyajev gondolta, hanem az orosz kozmizmust mint misztikus, független és teljes elméletet, ha olykor a kereszténység, vagy inkább az álkereszténység álcáját használja is."

számára fenntartott *„proletár lovagságig”* minden, ami végletes módon az orosz kozmizmushoz és a kommunista-proletár pátoszhoz kapcsolódik. Hasonló gondolatok sokasága található műveiben, melyek a szovjet irodalomban szépnek és mély mondanivalójúnak számítanak, már amennyiben az irodalom keretei között maradnak. Megtaláljuk nála azt a gondolatot is, hogy a kommunista társadalomban nem kell dolgozniuk az embereknek, hanem ezt majd a Nap teszi helyettük! Hozzá kell tenni, hogy egy másik orosz kozmista, a Fjodorov-tanítvány tudós Csizsevszkij kidolgozta az emberi történelem napsugárzástól való totális függésének elméletét, ahol a Nap alatt a sugárzó fizikai égitestet kell értenünk. (Mivel az októberi forradalmat kizárólag a Nap aktivitásának 1917. októberi növekedésével magyarázta, Sztálin ideje alatt Gulág járt neki.)

Az orosz kozmizmus gondolatainak befolyása nem állt meg néhány tudatos kozmista kitenyésztésénél, amilyen például Bogdanov, Lunacsarszkij vagy Platonov, hanem egyenesen az orosz bolsevizmus stílusformálójává vált, s meghatározta eszkatológiáját, küldetéstudatát, kozmikus, vérengző és embertelen extázisát. Nem az ortodox kereszténységet kell keresnünk az orosz kommunizmus mögött, ahogy Bergyajev gondolta, hanem az orosz kozmizmust mint misztikus, független és teljes elméletet, ha olykor a kereszténység, vagy inkább az álkereszténység álcáját használja is. Ez az eszkatologikus panteizmus valójában sokkal közelebb áll az óceániai *cargo*-kultuszhoz hasonló archaikus, sámánista és extatikus kultuszokhoz, mint olyan teljes és hiteles hagyományhoz, amilyen az orosz ortodox kereszténység. Az ortodox egyház és az orosz kozmizmus között tipológiailag olyan viszony van, mint a református egyház és az ellenbeavatási szervezetek között, ahol a közös vonások tagadhatatlanok, de a leszármazást, a szerves láncolatot lehetetlen azonosítani vagy bizonyítani.

A kozmizmus és a szovjet tudomány

A kozmizmus és még inkább a Fjodorov nézetei által fémjelezett tudósok közül kiemelkedik az orosz repülés és űrhajózás atyja, K. Ciolkovszkij, valamint a híres akadémikus, geokémikus és evolucionista V. Vernadszkij. Az előbbi Fjodorov közvetlen tanítványa volt, osztozott *„A tervbe”* vetett reményeiben, és olyan szerkezetek kifejlesztésével kívánta elősegíteni az emberiség fejlődését, melyek az embereket szolgálják a kozmoszt Ciolkovszkij szerint benépesítő más értelmes lényekkel való kapcsolatfelvételükben. Úgy gondolta, hogy az anyagban rejtett intelligencia lakozik, amit fel kell szabadítani és az ember szolgálatába állítani. Ő maga a *„hülozoizmus”* kifejezést használta. Aktívan részt vett a spiritiszta mozgalomban, és élete vége felé állandó látomásai voltak *„párhuzamos világok lényeiről”*. Írásai olykor különös módon emlékeztetnek a mai „ufológusok” témáira. Néhány vázlatos rajza mintha csészealjakat ábrázolna. Kutatásaim alátámasztották, hogy Ciolkovszkij tisztán kozmista elméleteit a szovjet űrkutatók féltitkosan továbbfejlesztették és megőrizték. A harmincas évek hivatalos szovjet és sztálini tudománya által elvetett Ciolkovszkij-féle gondolatot, hogy minden anyag él, teljes mértékben osztották a repüléssel foglalkozó tudósok és az űrhajósok is.

„Az ortodox egyház és az orosz kozmizmus között tipológiailag olyan viszony van, mint a református egyház és az ellenbeavatási szervezetek között, ahol a közös vonások tagadhatatlanok, de a leszármazást, a szerves láncolatot lehetetlen azonosítani vagy bizonyítani.”

Figyelemre méltó, hogy az első űrhajós, Gagarin (a név azonos Fjodorov apjáéval), föld körüli útja során szimbolikusan köszöntötte a Himálajában élő orosz okkultistát, az AMORC-tag és teozófista Nicholas Roerichet. Hogy megérthessük e tény teljes jelentőségét, látnunk kell, hogy Roerich és művei a szovjet közönség szá-

„(…) az orosz kozmizmus és az európai ellenbeavatási irányvonal viszonya nemcsak tipológiai affinitást mutat, hanem közvetlen, személyes és történelmileg igazolt rokonságként tűnik fel."

mára szigorúan tiltva voltak, s Gagarin üdvözlése botrányt robbantott ki. A szovjet totalitárius rendszer ismeretében azonban abszurd lenne azt gondolni, hogy mindez véletlen egybeesés vagy Gagarin személyes ügye lett volna. Másrészt több tanúvallomás birtokomban van, melyek szerint az űrkutatásban dolgozó tudósok mindig is tisztában voltak Gagarin kozmista, eszkatologikus és misztikus küldetésével. Megjegyzendő, hogy a szülővárosában ma is legendák keringenek a túléléséről, és a visszatérését hirdetik (titkos börtönből, elmegyógyintézetből, ahová az „ellenség" zárta). Alakja mitikussá vált tehát, és illeszkedett a „kozmista mítosz" logikájába.

Vernadszkij is Fjodorov-tanítvány és elsőrangú evolucionista volt, ő dolgozta ki a *„nooszféra"* elvét, amely azután Teilhard de Chardin kulcselmélete lett.

Íme, néhány érdekesség: Vernadszkij 1922–1923-ban a Sorbonne-on tanított. Hallgatói között találjuk a Bergson-tanítványt, Teilhard de Chardin barátját és kiemelkedő evolucionistát, Eduard Le Roy-t. Ő volt az első, aki Vernadszkij gondolatait minősítve a *„nooszféra"* kifejezést használta. Amennyiben felidézzük Guénon ítéletét arról az igen gyanús és hagyományellenes szerepről, melyet Bergson elméletei játszottak a végső felbomlás folyamatában, valamint Bergson lehetséges ellenbeavatási szervezetekhez történő kötődését (főleg nővére folytán) – például a Golden Dawnhoz, mely bizonyos vonatkozásokban eléggé rokonítható a Hermetic Brotherhood of Luxorral –, és ha mindehhez hozzávesszük Teilhard de Chardin szélsőségesen hagyományellenes és csaknem nyíltan ellenbeavatási tanításának a szerepét, akkor az orosz kozmizmus és az európai ellenbeavatási irányvonal viszonya nemcsak tipológiai affinitást mutat, hanem közvetlen, személyes és történelmileg igazolt rokonságként tűnik fel.

Vernadszkijt a legnagyobb szovjet tudósként tartják számon, akinek gondolataiból több szovjet fizikai, kémiai, mérnöki és filozófiai iskola nőtt ki. Annak ellenére, hogy a sztálini időkben – ahogy több más radikális kozmistát – nyomás alatt tartották, gondolati befolyása a szovjet tudományos világra nem hagyott alább. Sztálin szeretett megszabadulni az ideológiailag erős személyektől, hogy azután elméleteiket és műveiket gátlás nélkül felhasználhassa. (Ez egyébként, úgy tűnik, az orosz szellemiségben gyökerezik. Rettegett Iván például megvakíttatta Oroszország legszebb templomának építőjét, nehogy valaha is hasonlót alkothasson más uralkodóknak.) Vernadszkijnál ismét találkozunk Fjodorov kedvelt témáival, például a halál tudományos eljárásokkal történő meghaladásával az emberi evolúció *„nooszférikus"* stádiumában, a természettudomány általi teljes kontrolljával, a világkultúra tervszerűsítésének szükségességével *„A terv"* megvalósítása céljából, a *„közös ügygyel"* és a többivel. Vernadszkij tanítványai ott bábáskodtak a szovjet atomfizika indulásánál. Az atombomba fejlesztői közül majdnem mindenki Vernadszkij-követő volt. Manapság kezdenek részletek megjelenni soha nem publikált tudományos örökségéből. Ebben több egyértelműen UFOokkal kapcsolatos részletet találunk,

melyek szerint a földönkívüliek egyesülnek majd az emberi fajjal az eljövendő *„nooszférikus”* korszakban. Van ebben valami, ami érezhetően megelőlegezi az amerikai neospiritualista mozgalmat, a New Age-t. Fontos tudnunk, hogy Vernadszkij, mint sok más kozmista, a halálát megelőzően megőrült.

Akárhogy is, az orosz kozmizmus a szovjet tudomány féltitkos ideológiája volt, főbb, az orosz szovjetizmust képező materialista és ateista rendszer által leginkább elismert ágaiban.

AZ OROSZ KOZMIZMUS KIBONTAKOZÁSÁNAK ÁLLOMÁSAI A BOLSEVIKOK ALATT

Ennek az álvallásnak a története különböző fázisokra oszlik. A 19. század második felétől látjuk kialakulni a kozmista tendenciát, amely tulajdonképpen a pozitivista és materialista természettudományok, valamint a neospiritualista és szocialista irányzatok keveredésében áll. Ugyanebben az időszakban Európában is megjelenik ehhez hasonló folyamat, de Oroszországban a két irányvonal összevegyülése látványosan kevésbé ölt határozott formát, kevésbé kristályosodik ki, viszont jóval szélesebb körben elterjed. Oroszországban az értelmiség spiritiszta, pozitivista és szocialista fantazmáit erős, népi hagyományokból táplálkozó és az orosz nép archaikus jellegzetességeire épülő mozgalmak ellensúlyozzák. Az ortodox egyház dogmatikus szigorának lazulása, valamint az állam Nagy Péter reformjaival kezdődő lassú laicizálódása zavaros, rendezetlen mozgásokat hozott létre a nép körében, melyek egyfajta panteista vallásossághoz, ködös, eszkatologikus és kollektivista miszticizmushoz vezettek.

Ha megértjük az orosz kozmizmus kétpólusú – értelmiség kontra tömegek – voltát, megérthetjük azt is, miért győzedelmeskedhetett a nép töredékének támogatását élvező bolsevik ideológia a nálánál sokkal biztosabb talajon álló és a nép által sokkal jobban támogatott egyéb pártok politikai küzdelmében. Merem állítani, hogy az októberi forradalom mindenekelőtt kozmista forradalom volt. Ez volt a *„közös ügy”*, a Fjodorov-féle *„terv”* végső fázisát megindító realizációs lépés.

Elég, ha mindig tekintetbe vesszük az orosz hadsereg alaktalan, formába nem önthető jellegét, hogy a forradalom kozmista jelentősége tekintetében kellőképpen érthetővé váljon, miért nem szükséges ugyanekkor, hogy kozmista szervezetekkel, társaságokkal legyen dolgunk. Ellenkezőleg, inkább kozmista szellemet, kozmista logikát, kozmista cselekményeket és politikai, filozófiai, tudományos, gazdasági stb. gesztusokat találunk. Éppen ez volt a kozmizmus: a forradalom utáni események legtitkosabb és leginkább a lényegiségüket alkotó magja, mely aztán a kommunisták legellentmondásosabb és kívülről nézve legbrutálisabb, legabszurdabb tetteinek belső logikáját és titkos összetartó erejét adta.

„A 19. század második felétől látjuk kialakulni a kozmista tendenciát, amely tulajdonképpen a pozitivista és materialista természettudományok valamint a neospiritualista és szocialista irányzatok keveredésében áll. Ugyanebben az időszakban Európában is megjelenik ehhez hasonló folyamat, de Oroszországban a két irányvonal összevegyülése látványosan kevésbé ölt határozott formát, kevésbé kristályosodik ki, viszont jóval szélesebb körben elterjed.”

A kozmizmus a bolsevik Oroszországban csaknem törvényes keretek közt létezhetett a harmincas évekig. Az 1917-től 1928-ig terjedő időszak az eszkatológia jegyé-

ben, a misztikus értelemben vett világforradalom iránti várakozásban telt. Ebben az időben *„a tudati és burzsoá előítéletektől megszabadult proletár”* számára majdnem kötelező volt a poligámia, mint minden *cargo* kultuszforma jellegzetes tünete. (Vö. Mircea Eliade: *Méphistophélès et l'Androgyne* [Mefisztofelész és az androgünosz].) Ekkoriban kapott szárnyra a leggroteszkebb „szovjet tudomány”.

A harmincas évekre a „kozmista megittasultság” fokozatos felszívódása volt jellemző: a kulturális és politikai élet határmezsgyéjén mozgó, nyílt kozmizmust (és vele a kozmistákat) háttérbe szorították a modernizmus, az etatizmus, az imperializmus és az indusztrializmus józanabb nézetei. Ezen kívül a sztálini erkölcs monogám és aszketikus lett, a tudományos hipotézisek pozitivistábbak és gépelvűbbek. Az időszak vége felé a vallás- és keresztényellenes propaganda valamelyest engedni látszott. Sztálinnal úgy látszott, megvalósult *„A terv”*. Akik még „kozmista delíriumban” időztek, azokat a Gulágra küldték. Az 1930-tól 1953-ig (Sztálin haláláig) tartó szakasz a „józan”, laikus, rendezett kozmizmus korszaka. Ekkor zajlott a szovjet történelem legkevésbé kozmista időszaka.

„Fontos tudnunk, hogy Vernadszkij, mint sok más kozmista, a halálát megelőzően megőrült.”

Az orosz űrhajózással egyfajta kozmista reneszánsz kezdődött. Hruscsov húsz évre becsüli a kommunizmus megvalósulását. A hatvanas években eszkatologikus remények élednek újjá, ám Brezsnyevvel a kozmizmus ismét viszonylagosan józan kerékvágásba döccen vissza. A hatvanas évek kozmizmusa ugyanakkor nonkomformista keretek közé kerül. A neospiritualista mozgalmak főként a hetvenes években szerveződnek. Az orvosi intézményekben és a katonai laboratóriumokban egyre gyakoribbak a parapszichológiai kísérletek. Brezsnyevet látók és gyógyítók veszik körül (amilyen például Dzsuna Davitasvili). A nyolcvanas évek elején a kommunista hatalom elismeri Nicholas Roerichet és a New Age-dzsel azonos, Vízöntő korszaknak megfelelő küldetésének jelentőségét. Hivatalos orgánumok, mint például a Központi Bizottság *Ogonyok* című lapja, bizonyos Szidorovtól áljógikus és teozófikus szövegeket közöl a roerich-i küldetésről, amelyekben az októberi forradalom spirituális törvényességének elismerését, valamint Lenin küldetésének a húszas években, a misztikus Sambhalából Moszkvába küldött és a bolsevikoknak mágikus jeleket átadó Mahátmák által felszentelt voltát feszegetik. A parapszichológiai, radiesztéziai és hipnotikus kutatások élvonalában furcsa módon a KGB-t találjuk, amely minden gyakorló neospiritualistának támogatást kínál. Papus, Castaneda és Gurdjieff az orosz értelmiség szokásos olvasmányai közé tartoznak. Megint felbukkannak Fjodorov és más kozmisták szövegei is.

A peresztrojka a kozmizmus legnyilvánvalóbb szellemében kezdődött. Gorbacsov Roerich fiával, Szvjatoszlavval tűnik fel a televízióban, aki apja küldetésének választott letéteményeseként mutatkozik be. Gorbacsov kifejezése, az *„új mentalitás”*, mintha Fjodorov és Vernadszkij szótárából bukkant volna elő (Roerich is használta). 1988-ban „Az orosz kozmizmus és a nooszféra” nagy eszmecseréjét rendezik Moszkvában, az Állami Filozófiai Intézetben, ahol több mint száz felszólalás keretében akadémikusok, filozófusok, politikusok, valamint okkultisták, radiesztéták, gyógyítók, újságírók és írók az orosz kozmizmus jegyében elemzik a peresztrojkát és az ahhoz kapcsolódó politikai változásokat. Ugyanebben az évben kiadják Fjodorov műveit. A Közös Ügy Társasága is megalakul, és létszáma igen hamar felduzzad. Tagjai pszichikus energiák koncentrációjával történő halottfeltámasztási szeánszokon vesznek részt. A peresztrojka alatt feltámadt

kozmizmus korántsem korlátozódott pusztán ilyen vagy olyan mozgalomra, neospiritualista csoportosulásra vagy szektára. A társadalmi átalakulások felébresztették az orosz nép lelkületének mélyrétegeit.

Ma, és főként a bukott puccs után, a demokratikus kormányzat eltávolodik a peresztrojka első évének kozmista és extatikus államától. Jelenleg a kozmizmus a józannak (aki a szó fizikai értelmében olykor ugyan részeg) és laikusnak látszani akaró Jelcin hatalmával szembeni ellenzékiségbe húzódott. Aki viszont ismeri a kozmista ideológia belső erejét, tudja, hogy nem lehet racionális párbeszéddel vagy bírósági határozattal szabadulni tőle. Szovjetek milliói érzik úgy, hogy *„A terv"* még nem valósult meg, és nem gondolják, hogy rémálomszerű és ingatag hallucináció volna. Ez az ideológia túlságosan mélyen beitta magát a tudatokba ahhoz, hogy ádáz és halálos küzdelem nélkül letűnjön a színről. A politikai kommunizmus vége nem jelenti egyben az orosz kozmizmus végét is.

A KOZMISTA KONVERGENCIA

„Összeesküvéselmélet-tani" felvetésként is tekinthetnénk, hogy a kapitalista és a szocialista rendszer között lehetséges gazdasági, politikai konvergencián túl megvizsgálandó lehetőség az orosz és az amerikai kozmizmus újfajta egybeolvadása. Ama tény, hogy a Hermetic Brotherhood of Luxor fő székhelyéül az USA-t választotta, valamint Guénon észrevételének figyelembevétele Amerika modern, neospiritualista áramlatok kialakulásában játszott szerepéről, kiegészítésül szolgálhatna az általunk lehetőségként felhozott orosz és nyugati kozmizmus párhuzamossá válásával kapcsolatban. Bizonyos mondialista tervek, melyek olyan szervezetekben láttak napvilágot, mint az UNESCO, a Római Klub, a Trilaterális Bizottság stb. sok ponton egybeesnek a kozmista Fjodorov és tanítványai Tervével. Ám ahhoz, hogy e „nemzetközi ideológiai összeesküvésről" bizonyosabbat állíthassunk, mindkét kozmizmus külön-külön történő komoly tanulmányozására lenne szükség, aminek magában kellene foglalnia többek között a nyugati álrózsakeresztes szervezetek (AMORC stb.) – melyek tanításai számos esetben egyértelműen kozmisták – politikai és kulturális befolyását. E nagy munka még várat magára, de meggyőződésem, hogy jutalma egy újfajta „összeesküvés-meglátás" lenne, amely feltételezhetően hallatlanul gazdag teológiai, ciklustani, ideológiai, történelmi és tradicionális vonatkozásokban.

Ford. Galgóczy István

„Ez az ideológia túlságosan mélyen beitta magát a tudatokba ahhoz, hogy ádáz és halálos küzdelem nélkül letűnjön a színről. A politikai kommunizmus vége nem jelenti egyben az orosz kozmizmus végét is."